

Historische Kring Maarssen

21e Jaargang no. 2, juni 1994

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE”
aan de Vecht**
MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

*Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 03465-61 435*

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

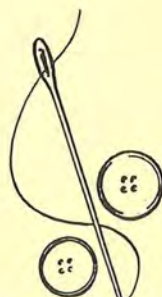
Machinekade 6
MAARSSSEN
Tel.: 03465-6 14 56

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantien
- * financieringen
- * hypotheke
- * leasen
- * pensioenen

*Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 03465-61680/67757*

REO'S
STOFFENBOETIEK

3601 ed maarssen tel. 03465-69290

kaatsbaan 32

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, Mevr. I.G.M. van Veggel-Teijink, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-67028, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr A.H. Hogenhout-Hofman, J. Kottman, B. de Ruiter, B. Visschedijk en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84).

Redactie: K.E. Driehuys, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, R.H.C. van Maanen, drs. J.W. Verhoef, drs. W. Smits.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 03465-65471.

Ledenadministratie: Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 03465-73173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 03465-62425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 03465-63599.

21e Jaargang no. 2, juni 1994

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Jaarvergadering 1994

Op donderdag 10 februari 1994 vond de jaarlijkse algemene ledenvergadering plaats. De belangrijkste punten waren:

- de notulen van de jaarvergadering 1993 en het jaarverslag werden goedgekeurd;
- het financieel verslag 1993 en de begroting 1994 werden eveneens goedgekeurd;
- de contributie voor 1994 blijft f 17,50;
- de bestuursleden mevr. A.H. Hogenhout-Hofman en mevr. G.M. Willekes-van Putten werden herbenoemd; de heren drs. W. Smits en N. van Tricht verlieten het bestuur, dhr. Smits werd tot lid van verdienste benoemd en dhr. Van Tricht tot erelid;
- de heren B. Visschedijk en J. Kottman zijn de nieuwe bestuursleden.
- de voorzitter bracht de vergadering op de hoogte van de stand van zaken rondom de huisvesting van de Kring.

Jaarmarkt

Op zaterdag 4 juni a.s. wordt de Maarssense jaarmarkt gehouden. De Historische Kring zal ook dit jaar weer met een kraam op de markt staan. We hopen op mooi weer!

Schenkeningen

De Kring heeft een 5-tal plaatjes van Maarssen gekregen, die thuis horen in het Verkade Album 'De Vecht'. Hartelijk dank voor deze aanwinst.

De fam. Van Santbrink gaf de Kring alle nummers van 'Het Citroentje', een voormalig wijkblad van Maarssenbroek. De Kring is hier erg blij mee, vooral de werkgroep Periodiek, die zich o.a. bezighoudt met de wat recentere geschiedenis van Maarssen.

Bibliotheek

De bibliotheek van de HKM is geopend op iedere maandagavond, die samenvalt met de raadsvergadering, van 20.00 tot 21.00 uur. De bibliotheek bevindt zich in Goudenstein (ingang publieke tribune, na 2 trappen). De bibliotheek is geopend op 13 juni, 4 juli, 26 september en 24 oktober. De bibliotheek wordt beheerd door de bibliotheek-commissie, die bestaat uit mevr. Broeksma (tel.: 60984, de heer Noltes (tel.: 61543), mevr. De Ruiter (tel.: 63599) en mevr. Schieveen (tel.: 73929).

I. Veghel-Teijink, secretaris

ADVERTENTIE

Gidsen gezocht voor 'Kerken Kijken Utrecht'

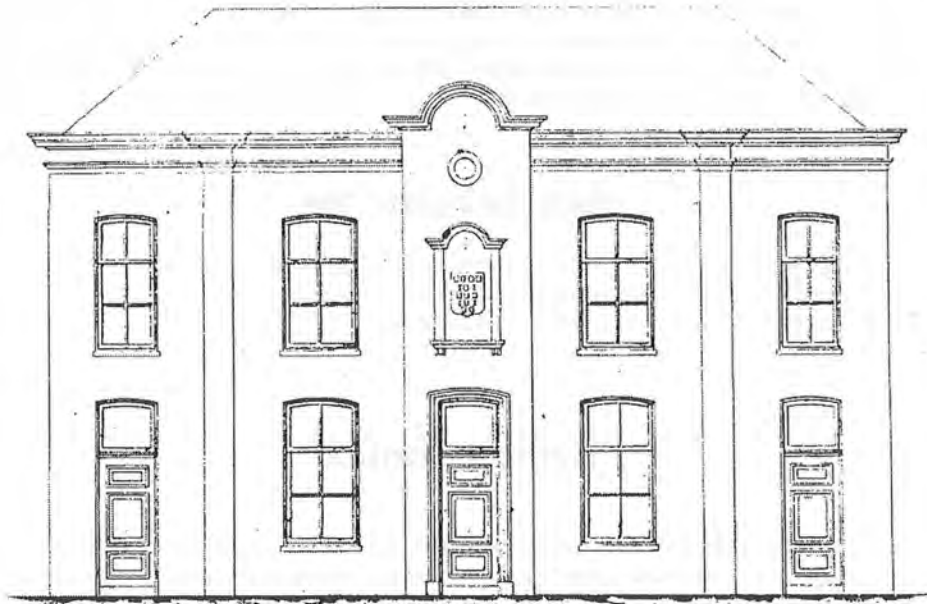
Vanaf 5 juli t/m 10 september a.s. openen zeven Utrechtse binnenstadskerken weer hun deuren voor het binnen- en buitenlandse publiek! Het project Kerken Kijken Utrecht kan nog enthousiaste gidsen gebruiken die (op vrijwillige basis) de bezoekers door de kerken kunnen rondleiden en ze over de geschiedenis ervan kunnen vertellen. Bent u in bovengenoemde periode minimaal één dag per week beschikbaar en zoekt u een leuke en leerzame tijdsbesteding in een fraaie, monumentale omgeving, meldt u zich dan aan als gids! Vanaf de tweede helft van juni start een introductieprogramma waarin u voldoende wordt voorbereid op de werkzaamheden van een gids. Meldt u zich voor deze tijd aan! Voor informatie over het gidswerk kunt u contact opnemen met Annelies Reijmers, coördinator van Kerken Kijken Utrecht. Adres: Vredenburg 90, 3511 BD Utrecht, telefonisch bereikbaar van dinsdag t/m vrijdag op nummer 030-315415.

BIJ DE VOORPLAAT

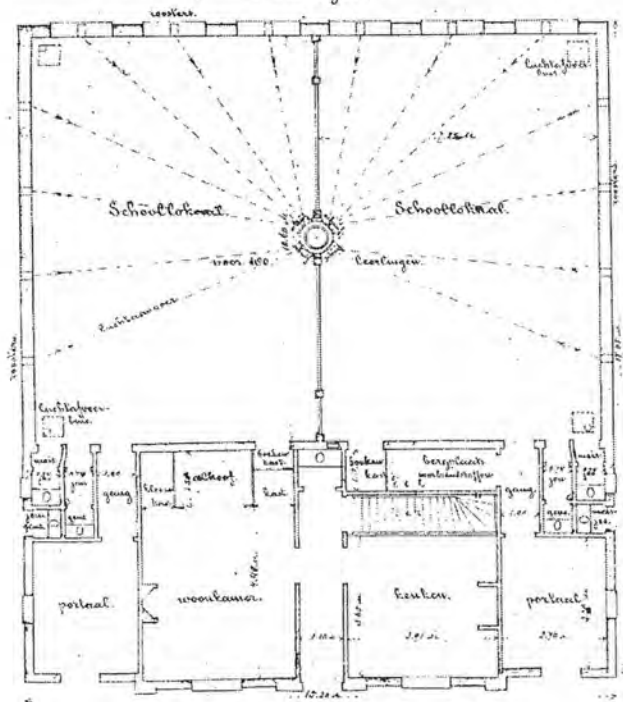
Op de omslag van het periodiek staat deze jaargang een foto van het gemeentehuis van de voormalige gemeente Tienhoven.

Het gebouw werd in 1875 gebouwd door de Maarssense aannemer H. Hageman als school voor lager onderwijs met onderwijzerswoning voor het bedrag van f 14.768,-. De buitenwerkse maten waren 15.20 m. bij 17.05 m. Het bevatte o.m. twee schoollokalen van 10.60 m. bij 7.25 m. In de school wer-

Opstaand.

Plattegrond.

den bij de bouw 90 schoolbanken geplaatst voor 180 leerlingen. De lokalen werden verwarmd door één kachel, geplaatst in het midden van het tussenschot.

Omstreeks 1910 verhuisde de school naar een nieuw gebouwde school in Oud-Maarsseveen. De oude school werd intern verbouwd tot gemeentehuis en de onderwijzerswoning werd burgemeesterswoning. Als Tienhoven in 1957 bij Maarssen wordt gevoegd, doet het gemeentehuis nog enige tijd dienst als hulpsecretarie. In 1970 wordt het gebouw, met de naastgelegen drie woningen, afgebroken om plaats te maken voor 7 nieuwe woningen. De gevelsteen met het wapen van Tienhoven, een letter T opgebouwd uit 11 turven, bevindt zich in de oudheidkamer van de gemeente Maarssen.

A.H. Hogenhout-Hofman

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.
3. U kunt de kopij voor het volgende nummer inleveren voor 11 juli.

‘Kring Kroniek’

Voor het eerst treft u in dit nummer van het periodiek deze rubriek aan, waarin wij willen proberen enigszins in te gaan op de actualiteit met betrekking tot onze Kring. We hopen dat u door deze rubriek nog meer bij het reilen en zeilen van onze vereniging betrokken zult raken.

26/1/94 Lezing

De lezing over L.C. Dudok de Wit, alias Kees de Tippelaar, was een bijzondere gebeurtenis. Plaats van handeling was party-centrum ‘De Wilgenplas’, waar we op een groot videoscherm konden genieten van oude opnamen die bij het verhaal hoorden. De lezing gaf ons een goed inzicht in het bestaan van een bekend historisch figuur uit onze streek. Er waren zo’n tachtig belangstellenden aanwezig, die tegen gereduceerde prijs het boek over Dudok de Wit, geschreven door de heren A. Manten en T. Verkuyl, konden aanschaffen. Om ook leden die er niet bij konden zijn mee te laten genieten van hetgeen werd geboden, hebben wij van dhr. Manten toestemming gekregen de gehele tekst van de voordracht te publiceren in ons periodiek. Aflevering 1 treft u in dit nummer aan.

10/2/94 Algemene ledenvergadering

Zoals u al in het Kringnieuws heeft kunnen lezen, hebben er twee bestuursleden afscheid genomen en zijn er twee nieuwe bestuursleden benoemd, die wij t.z.t. nog in deze rubriek aan het woord zullen laten, zodat u ze wat beter leert kennen.

Op dezelfde vergadering kreeg de Kring een metaaldetector ten geschenke, waar de archeologische werkgroep graag gebruik van zal maken.

Na beëindiging van de vergadering vertoonde mevr. Hogenhout nog een aantal dia's van Maarssen in de jaren zeventig, waarbij ze, op de van haar bekende wijze, de toelichting verzorgde.

28/3/94

Een historisch moment voor de Historische Kring. De gemeenteraad van Maarssen heeft met een kleine meerderheid, 14 tegen 10 stemmen, besloten de Oudheidkamer en de Historische Kring ruimte te geven in het koetshuis (bij historici beter bekend als Silversteyn) bij Goudestein. De combinatie van huisvesting voor Oudheidkamer en Kring biedt een unieke kans op samenwerking en kan een verbreding betekenen van de aandacht voor de Maarssense historie. De oudheidkamer zal worden ondergebracht in een stichting, waarin ook de Kring participeert. Het is de bedoeling dat leden van de Kring hulp zullen bieden bij het inrichten, openstellen en rondleiden. Als u hiervoor belangstelling heeft

en dit nog niet eerder te kennen heeft gegeven, verzoeken wij u dringend contact op te nemen met het bestuurslid Henk Blaauw, tel. 03465-62425.

Voor het bestuur en de leden is het bijzonder prettig dat na 20 jaar eindelijk een permanente ruimte ter beschikking zal komen. Er zal nu een vaste plaats zijn voor de diverse activiteiten. Bestuurs- en werkgroepvergaderingen hoeven niet meer bij leden thuis te worden gehouden. Eindelijk kan de werkgroep Periodiek aan de slag met het uitzoeken van oude kranten en andere documenten. Er komt ruimte voor het schoonmaken, rubriceren en opbergen van archeologische vondsten. Er komt weer een mogelijkheid tot het geven van cursussen, zoals een schervencursus archeologie en een cursus paleografie. En er is zelfs plaats voor de bibliotheek, die dan wat vaker en beter toegankelijk zal zijn.

Inmiddels is de aanpassingsverbouwing in het koetshuis gestart. Als alles naar wens blijft verlopen, hopen we nog dit najaar met onze activiteiten te kunnen starten.

Kortom dit betekent na 20 jaar een heel nieuwe fase in het bestaan van de Kring, die met z'n ruim 700 leden een gewaardeerde club is in Maarssen, zoals wij tijdens de raadsvergadering van verschillende raadsleden konden vernemen.

14/4/94 Ledenavond

Op deze avond, waarop niet zoveel leden aanwezig waren, maakten wij kennis met de heer Daalhuizen, voorzitter van de Historische Kring Nieuwegein, die een interessante lezing hield over het verleden van de satellietstad Nieuwegein, waarvan de geschiedenis teruggaat tot ± 700. Het bleek dat in dit gebied vroeger vele kastelen hebben gestaan, die allemaal verscheidene keren verwoest werden en weer opgebouwd. Jammergenoeg is er nu geen één meer over gebleven. Zelfs het kasteel Heemstede dat prachtig was gerestaureerd, is nog niet zo heel lang geleden afgebrand en over de herbouw bestaat vooralsnog geen zekerheid. Gelukkig heeft de HK Nieuwegein de beschikking over een prachtige oude boerderij, die zij als museum heeft kunnen inrichten en waar nog veel uit het verleden is terug te vinden. De leden van de HK Maarssen kunnen dit zelf op 28 mei bekijken, als er speciaal voor ons een rondleiding wordt gehouden.

Het tiendblok De Gouden Hoef en de Merenhofstede 1850-1908 (1993)

HET TIJDVAK 1850-1878

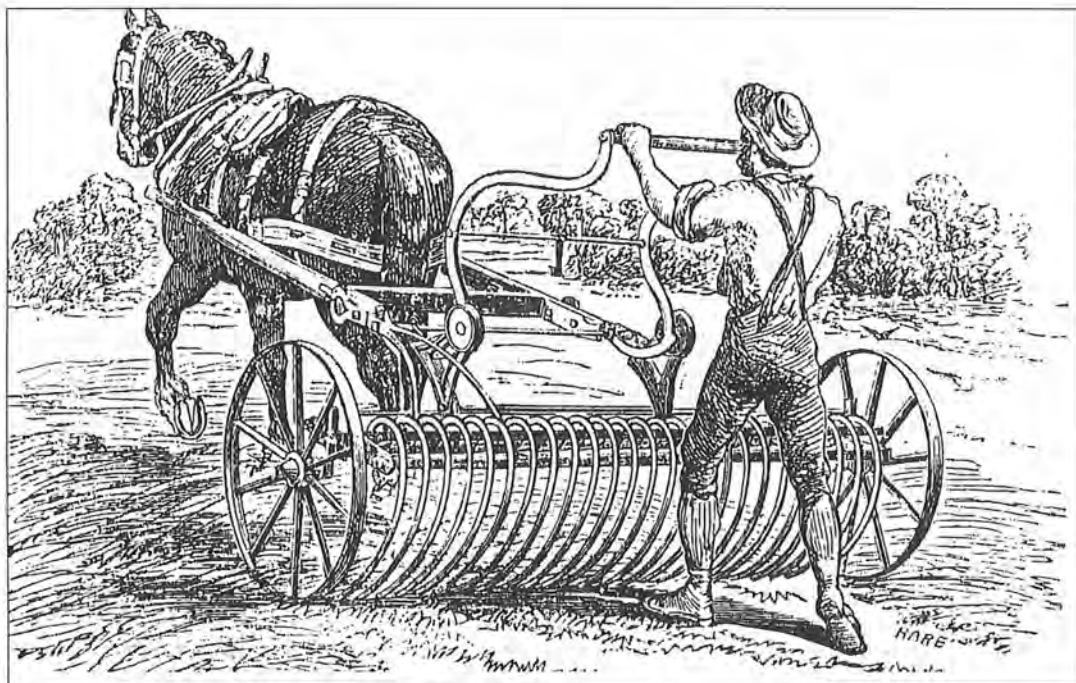
Deze jaren kenmerkten zich door voorspoed voor de Nederlandse landbouwer. Afhankelijk van de auteur begint deze periode in 1850 c.q. 1855 en eindigt midden jaren zeventig.

De Nederlandse Staat voerde vanaf 1846 een liberale landbouwpolitiek, dit kwam erop neer dat de staat er in principe geen enkele bemoeienis mee had.

De pacht- en kooprijzen van landerijen stegen tot grote hoogte, evenals de marktprijzen. Tijdens de recessie gaven de pachtovereenkomsten grote problemen daar ze vaak voor een langere termijn waren afgesloten in de jaren dat het goed ging en de pacht hoog was. In Nieuw-Maarsseveen lagen de huur-

prijzen per bunder eind jaren zeventig tussen de 50-100 guldens en de kooprijzen tussen de 1200-2000 guldens. In 1817 waren de huurprijzen voor respectievelijk bouwland, wei- en hooiland en bosland 16, 15 en 15 guldens, de kooprijzen 275 respectievelijk 250 en 250 guldens!

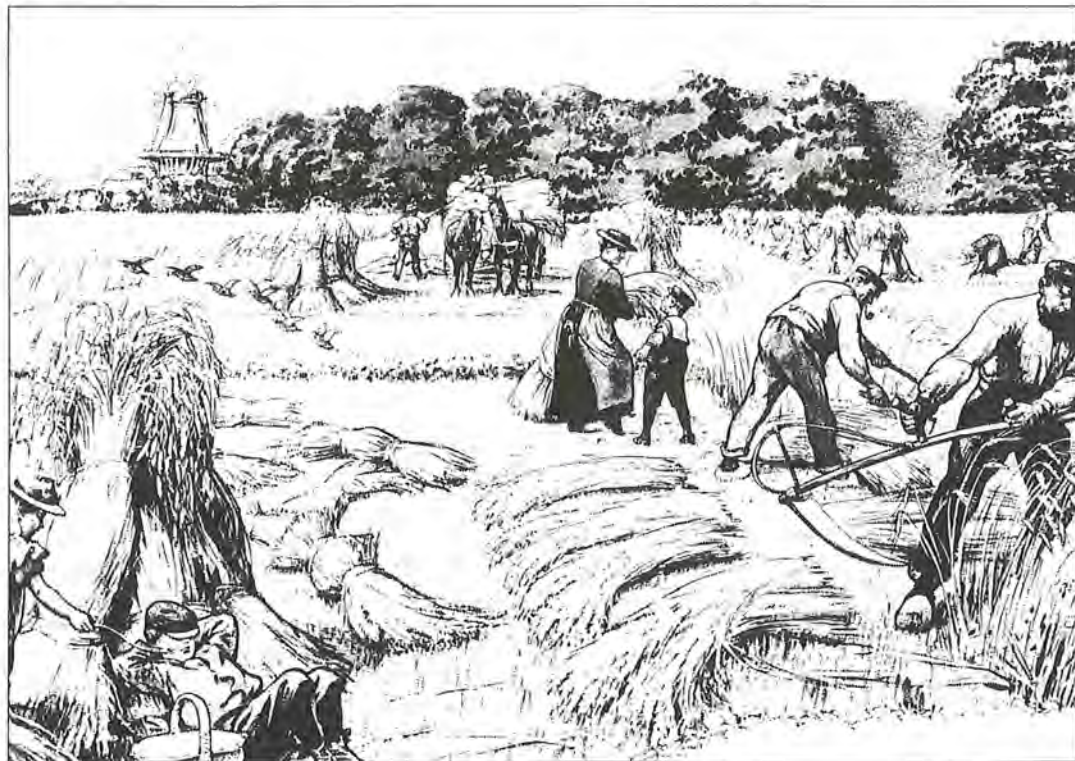
De gevoerde bedrijfstechnieken bleven grotendeels bij het oude. Jarenlang werd geteeld dat er geen nieuwe gewassen of werktuigen waren ingevoerd. Vanaf 1875 werd opgegeven dat in de gemeente Maarsseveen 1 grasmaaimachine en 1 hooischudder aanwezig waren. Zes jaar later beschikte men over 1 rijenzaaimachine, 1 grasmaaimachine, 1 paardendorswerktuig en 2 paardenhooiharken.

Paardenhooihark van Ashby, Lb. Cr. 1863.

Het oogsten van de rogge..

Bron: J.A. Niemeijer, Leven op het platteland.

WAT WERD ER VERBOUWD IN DE GOUDEN HOEF?

Voor de gewassen rogge, aardappelen en zaad ontbreken specifieke gegevens.¹ Boekweit als zomerkoren werd vanaf 1861 enkele keren verbouwd, evenals op geringe schaal in enkele jaren linzen, erwten en bonen daarentegen op iets grotere schaal. In 1878 waren 2 bunders bebouwd met wortelen. Ook nu was tarwe het meest verbouwde graan.

Op de Merenhofstede werd in deze periode aardappelen, witte en mangelwortelen, (kool- of raap)zaad, erwten, bonen, groene klaver en klaverhooi, haver, tarwe, rogge en boekweit verbouwd. Om de grond niet overmatig uit te putten liet men geregeld 2 à 3 bunder braak liggen.²

In de gemeente Maarsseveen verbouwde men haver, wintertarwe, gerst (1858, 1859), winterrogge, (paarde- en zwarte duiven)bonen, (grauwe en groene) erwten, winterkoolzaad, pastinaken, boekweit, witte en mangelwortelen en aardappelen.³

HET TIJDVAK 1878-1895

Doordat er na 1870 goedkoop Amerikaans graan - later gevolgd door Argentijns, Canadees en Brits-Indisch - op de Westeuropese markt werd aangevoerd, kwam een eind aan de gunstige jaren. In 1878 zette de recessie goed door en dan met name in de verbouw van tarwe.

De graanprijzen daalden schrikbarend en aan de euforie kwam een eind.

Vermeulen toont hoe de prijs van tarwe daalde.⁴

'per hl			
1850-1870	f 10,10	1884	f 7,74
1878	f 10,25	1885	f 6,75
1880	f 9,75	1886	f 6,55
1881	f 9,90	1887	f 6,88
1882	f 9,88	1888	f 5,98
1883	f 8,18	1890-1900	f 5,51'

Alleen de marktprijs van rogge steeg nog tot in de jaren 1880-1882 en vertoonde ook daarna een minder drastische terugval dan het geval bij tarwe was.

Weliswaar daalden ook de pachten van de landerijen maar onvoldoende qua hoogte en snelheid om te voorkomen dat de boeren in grote moeilijkheden kwamen te verkeren.

De koopwaarde van landerijen vertoonde een vrije val ten opzichte van de 'opgeklopte' hoogte in de goede jaren.

Door over te gaan op andere gewassen en nieuwe technieken, zoals het gebruik van kunstmest, wisten de boeren de produktiewaarde (oogstvolume x prijs) enigszins ten goede te beïnvloeden. De belangrijkste verandering was de overschakeling van akkerbouw op veeteelt. De bouwlanden werden omgezet in graslanden.

Alleen de tuinbouw bloeide in deze jaren.

Met name in de kleibouwgebieden waren de effecten van de crisis merkbaar, in mindere mate bij de (gemengde) bedrijven op de zandgronden en in de weidegebieden.

Er werd zeer verschillend gereageerd binnen de landbouwkringen op de vraag of overheidsingrijpen vereist was. Wel werd in 1886 een Landbouwcommissie van rijkswege ingesteld met de opdracht de toestand van de landbouw te onderzoeken en aanbevelingen tot verbeteringen te doen. Het werd al snel duidelijk dat de situatie zeer slecht was.

Uiteindelijk bleek de staat bereid zich financiële offers te getroosten.

In deze periode werden in de Gouden Hoef naast erwten en op iets grotere schaal bonen, verder haver en tarwe verbouwd, op 1880 na toen er ook 2 bunder met boekweit bebouwd waren. Voor de gewassen rogge, aardappelen en zaad ontbreken specifieke gegevens.

In Maarsseveen verbouwde men haver, tarwe, rogge, bonen, erwten, zaad (tot 1870), aardappelen, mangelwortelen en suikerbieten, wortelen of paardepenen en koolrapen of Zweedse knollen. De mangelwortelen en suikerbieten waren bestemd als veevoeder gewassen.

HET TIJDVAK 1895-1908

Na 1895 begon de landbouw langzamerhand uit het dal te klimmen. Vooral de veeteelt en de tuinbouw profiteerden van de vooruitgang.

De oppervlakte beteeld met tarwe werd verder ingekrompen, meer en meer werd overgegaan tot het bebouwen met aardappelen, peulvruchten en suikerbieten.

Ook de staat begon zich van zijn verantwoordelijkheid bewust te worden en besepte dat het voeren van een liberale landbouwpolitiek niet zaligmakend was.

Ploegen, bemesten, eggen en aardappelen poten.

Bron: J.A. Niemeijer, Leven op het platteland.

Kijken we naar Maarssen dan krijgen we een ander beeld. Hier speelt de akkerbouw een steeds kleiner wordende rol. Alleen binnen het tiendblok de Gouden Hoef wordt nog op beperkte schaal akkerbouw bedreven, in de tiendblokken het Molenblok en het Slijk vanaf 1893 op zeer geringe schaal, en dan alléén slechts in enkele jaren, en in het Kerkeblok (het gebied waar ondermeer de Snaafburg staat) vanaf 1886 in het geheel niet meer. In Maarsseveen was de teruggang van de akkerbouw minder dramatisch.⁵

In de Gouden Hoef werden nog alleen tarwe, haver, wortelen en bonen verbouwd op 1907 en 1908 na, toen tevens 1 respectievelijk 1/2 bunder met erwten aanwezig was. Van de gewassen aardappelen en rogge ontbreken de specifieke gegevens.

In Maarsseveen verbouwde men winterrogge, wintertarwe, haver, aardappelen, bonen, erwten, mangelwortelen en suikerbieten als veevoedergewassen, koolrapen of Zweedse knollen. In 1897 worden voor het eerst suikerbieten verbouwd bestemd voor de suikerfabricage.

In de tuinbouw verbouwde men - op zeer

kleine schaal - ondermeer uien, cichorei, gele en tuinwortelen.⁶

Dankzij de heer P.G.F. Reith kunnen we iets te weten komen over de levensomstandigheden op de boerderijen in Maarssen rond 1906.⁷ Ik heb daarom de alinea in zijn geheel overgenomen uit zijn publikatie.

'... Een kleine groep raakt niet zonder werk, dat zijn de 'boerendaggelders'. Die zijn in vaste dienst op een boerderij en wonen elders. Ze werken elke dag bij de boer, doen alle voorkomende werk, beginnende 's morgens met melken, ongeveer 4 uur en soms totdat het donker is, bijvoorbeeld in de hooitijd. Ook de vrouw moet soms invallen. 's Zondags blijft het bij tweemaal melken. Zijn vaste loon is één gulden per dag. Maar hij en zijn gezin eten op, of van de boerderij, krijgen oude maar nog bruikbare kleren, en hij is zeker van zijn werk. De boerenknechts en boerenmeiden zijn ongetrouwd, en wonen op de boerderij. Ze eten met het gezin, en slapen op de deel boven de koeien op de zogenaamde 'til'. Ze worden voor een jaar, ik meen van november tot november inge-

Maire Hofstede, foto S.H.B.D. STAA 13249 1958.

Maire Hofstede, foto R.H.C. van Maanen 3/1994. Westgevel.

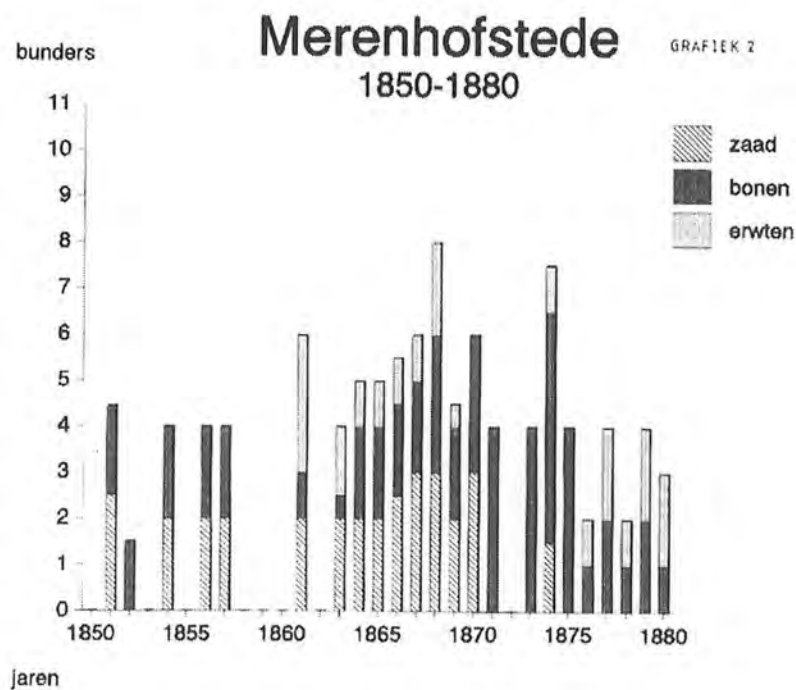
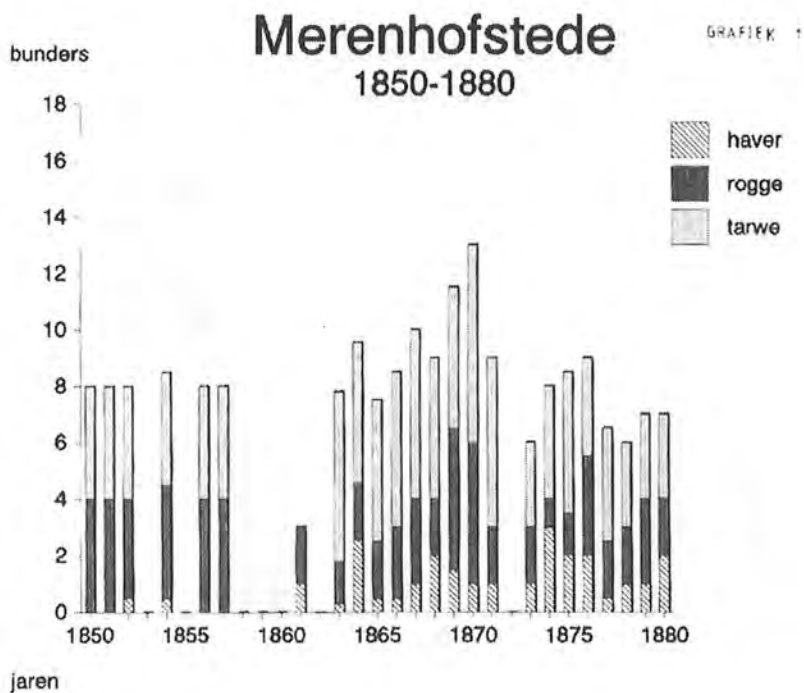

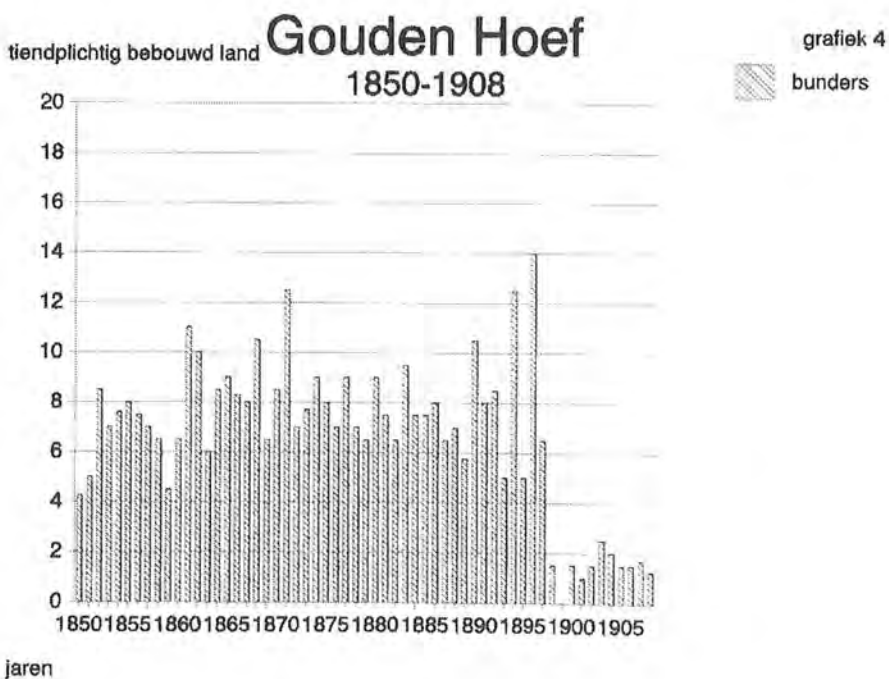
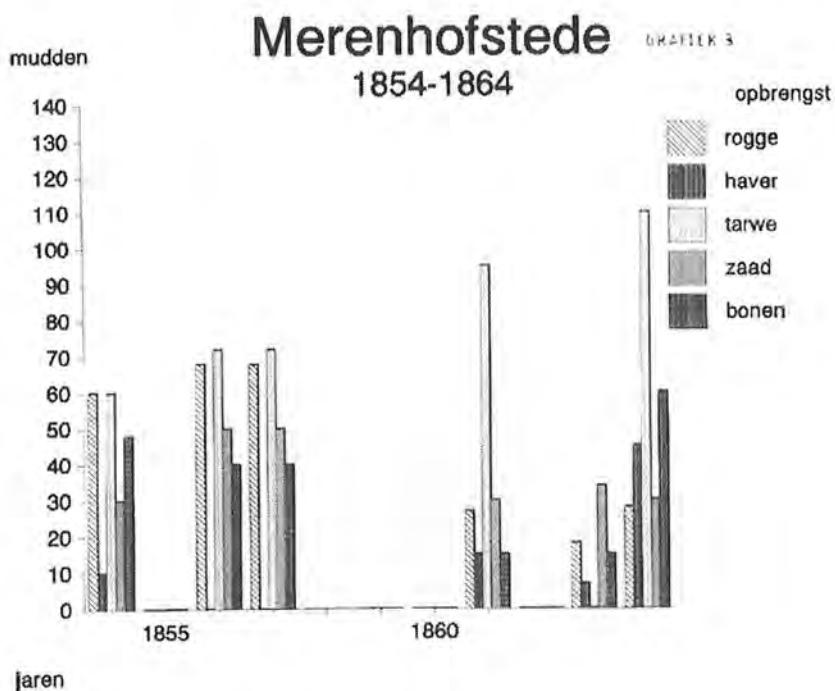

Maire Hofstede. Foto: R.H.C. van Maanen, 3/1994. Zuidgevel.

Maire Hofstede. Foto: R.H.C. van Maanen, 3/1994. Noordgevel.

Maire Hofstede. Foto: R.H.C. van Maanen, 4/1994 Noord/Oostgevel.

huurd tegen een vastgesteld jaarloon. Over de grootte van het loon kan ik niet anders zeggen dan dat ik in 1906 ongeveer een boerin steen en been hoorde klagen, dat ze nu al honderd gulden per jaar voor een 'meid' moest betalen. En zo een 'meid' moest werken als een man. Meegaan melken, de boerin helpen met de boter- en kaasmakerij, o.a. karnen, de overgebleven karnemelk en wei naar de varkens brengen, de houten kuipen en emmers op de stoep boven de sloot uitschrobben, metalen vaatwerk met water en zand in de hand blank schuren en op rekken zetten om te drogen. Ik meen dat het boterkarnen soms wel tweemaal per dag plaatsvond...

In 1980 werd door de Stichting Historisch Boerderij-onderzoek een bouwkundig historisch onderzoek ingesteld.⁸

Op dat moment behoorde bij de Merenhofstede naast een boomgaard, erf en opstallen nog bijna 11 hectaren weiland. Naast varkens bestond de veestapel uit 28 melkkoeien, 8 vaarsen en 6 pinken.

Uit het interview, behorende bij de opmeting, heb ik enkele gegevens geput.

Van oorsprong was de boerderij inderdaad een gemengd bedrijf, na 1962 lag de nadruk

echter op de veehouderij.

Een gedeelte van de zolder (zuidvleugel) was in gebruik geweest als graanzolder.

Tot 1962 werd er gedorst op de deel.

Ook werd op de boerderij tot 1955 zelf kaas gemaakt: 's winters in de keuken en 's zomers in de stal. De stal stond door middel van een luik in verbinding met de kelder. In de kelder werd gepekeld, het drogen van de kaas vond plaats in de kaaskamer.

In de loop der tijd hebben regelmatig verbouwingen plaatsgevonden. De indeling van de boerderij is echter nagenoeg ongewijzigd gebleven, op de 2 slaapkamers op de begane grond en de schoorsteen in het grote middenvertrek na. Het middenvertrek liep oorspronkelijk door tot aan de muur die het voorhuis en de deel scheidde. Tegen deze scheidsmuur bevond zich oorspronkelijk een grote schouw.

Anno 1993 is van de landerijen die eens bij de Merenhofstede behoorden niet veel meer overgebleven. Woningbouw in de jaren vijftig en zestig eiste het grootste deel op.

Desondanks is de Merenhofstede nog steeds een actief landbouwbedrijf.

NASCHRIFT

In het artikel over de Merenhofstede 1396-1831 vermeldde ik een Herman Jacobsz als mogelijke pachter van de boerderij tussen 1514 en 1525. Aanvullend onderzoek bevestigt dit. Tussen 1518-1520 werd hij genoemd als pachter van de 'rechte' helft, groot 17 morgen, eigendom van het Convent van Oudwijk. Uit deze archiefstukken komt echter duidelijk naar voren dat hij zijn vader, Jacob Hermansz, als pachter opvolgde van deze 17 morgen."

Ron van Maanen

Noten:

1. De gegevens betreffende de gewassen rogge, aardappelen en zaad zijn misleidend. Het lijkt erop alsof in de jaren 1850-1908 geen rogge en aardappelen zijn verbouwd. Dit is te verklaren doordat aardappelen en rogge en ook zaad werden getotaliseerd voor de vier Maarssense tiendblokken onder de smalle tiend.
2. Landbouwverslagen GA Maarssveen. Archief familie Huydecoper inventarisnummer 1129 (RA Utrecht): in 1857 werd onder de Allemanstiend 4 bunder tarwe, haver of aardappelen verbouwd.
3. Landbouwverslagen GA Maarssveen.
4. W.H. Vermeulen. Den Haag en de Landbouw. Keerpunten in het negentiende-eeuwse landbouwbeleid. Van Gorcum & Comp. N.V., Assen, 1966. Blz. 38.
5. De tiendblokken Het Slijk, het Kerkeblok en het Molenblok lagen aan de westzijde van de Vecht. Dit tiendgebied werd begrensd door de Vecht en de grenzen met Zuilen, Maarssenbroek en Breukelen.
6. Landbouwverslagen gemeente Maarssveen (GA Maarssen).
7. P.G.F. Reith. Geschiedenis van het dorp Maarssen omstreeks de eeuwwisseling. Maarssen, 1972. Blz. 51-52.
8. Stichting Historisch Boerderij-onderzoek te Arnhem. Opmeting no. 558, tekeningbladen nrs. 558-1 & 558-2, foto d.d. 1958 Staa 13249, foto d.d. 1943 Staa 40233.
9. Archief Convent van Oudwijk/Sint Stevens Abdij, inventarisnummers 838 en 864 (RA Utrecht).

Mannenkoor 'De Vereenigde Zangers' Maarssen 1932.

Mannenkoor De Vereenigde Zangers 1922-1966

Het culturele leven in Maarssen heeft altijd vele verenigingen geteld. Een van deze verenigingen is het op 23 juli 1922 opgerichte Mannenkoor 'De Vereenigde Zangers', opgeheven in 1966.

In de ledenvergadering van 19 oktober 1966 werd besloten tot het opheffen van de vereniging.

De voorzitter memoreerde in de vergadering de gang van zaken gedurende de laatste tijd en stelde dat het mannenkoor, op dat moment 23 leden groot, slechts kon blijven bestaan als aan een aantal voorwaarden werd voldaan:

- wekelijks dienden de repetities te worden bijgewoond, in toenemende mate werd dit namelijk niet gedaan;
- de dirigent zich niet terugtrok, gelet op het weinige animo voor de repetities;
- de contributie verhoogd werd en
- de verenigingskas niet leegraakte.

Uiteindelijk beslisten de stemmen, met 14 voor en 5 tegen werd besloten tot het opheffen van de vereniging.

Na liquidatie werd het batig saldo geschonken aan de stichting Het Dorp.

De vereniging heeft blijkens de jaarverslagen altijd hoogte- en dieptepunten gekend als het gaat om de grootte van haar ledenbestand.

De repetities werden gehouden in het Trefpunt aan de Kerkweg, indien daar geen gelegenheid bestond werd uitgeweken naar de kapel.

Voor vergaderingen maakte men gebruik van café-restaurant Concordia aan de Breedstraat, hotel-café-restaurant De Harmonie aan de Kerkweg of café-restaurant Kouffeld (clublokaal) aan de Langegracht.

Het bestuur telde zeven leden en werd gekozen via een stemming.

Het bestond uit een voorzitter, een plaatsvervangend voorzitter, een algemene adjunct, een secretaris, een tweede secretaris, een penningmeester en een bibliothecaris.

Er werd zo'n vier-vijf keer per jaar vergaderd. Beschermheer was de burgemeester van Maarssen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de vereniging gedwongen zich aan te sluiten bij

de Kultuurkamer. Toen men weigerde werd, door de 'Commissaris voor niet-commercieële Vereenigingen' zetelende te 's-Gravenhage bij besluit d.d. 8-10-1943, de vereniging opgeheven.

Dit betekende echter niet dat er direct een eind kwam aan de activiteiten van de vereniging. Onder het mom van een cursus gegeven door de heer Zijlstra bleven gedurende enige tijd de wekelijkse repetities gewoon doorgaan.

Uiteindelijk diende ook de heer Zijlstra onder te duiken en kwam een voorlopig eind aan de activiteiten.

Op 8 juni 1945 vond weer de eerste bestuursvergadering plaats en kwam het verenigingsleven weer op gang.

De vereniging nam aan vele zangconcoursen en -wedstrijden deel en won onder meer de 3e prijs op het Nationaal Concours van mannen-, gemengde- en kinderkoren en fanfarekorpsen te Soesterberg in 1924 en een 1e prijs op de Nationale zangwedstrijden te Delft in 1946.

In 1932 organiseerde men zelf op het landgoed Doornburgh wedstrijden onder de titel Groot Nationaal Concours voor Gemengde, Mannen- en Vrouwenkoren en dubbel kwartetten.

Op 12 oktober 1948 nam men deel aan het concert gegeven in de Harmonie met het doel geld in te zamelen ten behoeve van het oprichten van een monument voor gevallen in de Tweede Wereldoorlog.

Drie jaar later volgde het 'Haak-In'-concert in de Harmonie met als doel geld in te zamelen voor de kankerbestrijding.

Ron van Maanen

L.C. Dudok de Wit/Kees de Tippelaar (1)

Een van de vele rijke Amsterdammers die in de Gouden Eeuw rust zochten aan de oevers van de Vecht was Abraham de Wit, boekhouder van de West-Indische Compagnie en getrouwd met Eva Wanningh. Zij lieten omstreeks het jaar 1700 ongeveer tegenover Het Kraayenest aan de westelijke Vechtoever het buitenhuis Slangevlecht bouwen, omgeven door een fraai ingericht park, dat in oost-west richting vrij smal was, doordat de beschikbare ruimte tussen de Vecht en 's-Heerenwagenweg (thans Straatweg) beperkt was, maar in de zuid-noord richting een flinke lengte had.

De naam Slangevlecht verwijst naar de rivier de Vecht, die daar ter plekke kronkelt zoals een slang.

Meer dan twee eeuwen bleef Slangevlecht in het bezit van het geslacht De Wit. Isaac de Wit, zoon van de genoemde Abraham de Wit en Eva Wanningh, trouwde met Margaretha Dudok. Zij kreeg voor haar nakomelingen het recht om de beide familienamen te combineren. Achterkleinzoon Abraham de Wit, geboren in 1816, was de eerste die van dat recht gebruik maakte. Sedertdien heette de hoofdbewoner van Slangevlecht ruim een eeuw lang Dudok de Wit.

Deze 19e-eeuwse Abraham Dudok de Wit was, evenals zijn vader, suikermakelaar te Amsterdam. Zij verdienden daar veel geld mee. Slangevlecht was nog steeds een zomerverblijf. Abraham Dudok de Wit trouwde met Cornelia Steur uit Maassluis, dochter van een suikerfabrikant. Zij kregen samen, behalve een jong overleden dochter, twee zoons, Corneille Abraham Adrien - die in 1841 geboren werd en verder onder de roepnaam Bram door het leven ging - en Leonard Corneille - in 1843 geboren en in het dagelijks leven Kees genoemd. Binnen een maand na de geboorte van Kees overleed de vader van de beide jongens. Grootvader zette de makelaarsfirma voort, in de verwachting dat zijn beide kleinzonen die later van hem zouden overnemen, en bleef doordeweeks in Amsterdam wonen. De weduwe Cor Dudok de Wit-Steur nam met haar twee kleine jongens permanent haar intrek in het Breukelse Slangevlecht.

DE JONGE JAREN VAN KEES

Bram en Kees Dudok de Wit werden in hoofdzaak opgevoed door hun moeder, die hen met veel liefde en zorg omringde. Het leidde bij Kees tot een sterke moederbinding. Ook grootvader Cornelis Abraham Dudok de Wit, weduwnaar sedert lang voor de geboorte van deze beide kleinzonen, besteedde veel aandacht aan de twee jongens.

Kees had al vroeg een grote belangstelling voor natuur en landschap en voor zomaar wat rondzwerven. Hij deed dat lopend, maar ook vaak gezeten op zijn pony. Broer Bram vertelde later dat Kees meestal na een vaste tijd weer met zijn pony thuis kwam. Maar in het voorjaar gebeurde het wel eens dat pony en ruiter bezweet en moe en later dan gewoonlijk terugkeerden en ook tijdens een herfststorm kon men zo nu en dan dier en ruiter als wilden door het land zien rossen.

Dergelijke voorvallen doen vermoeden dat Kees al vrij jong last had van de hypomaniacische depressiviteit, waaronder hij zijn hele verdere leven zou lijden. Deze ziekte vormt - met zijn homoseksuele geaardheid - een sleutel tot het beter begrijpen van het doen en laten van onze befaamde Breukelaar. Hij had behoefte aan veel afleiding, in bepaalde jaargetijden meer dan in andere.

DE TIPPELAAR

Beide jongens Dudok de Wit ontwikkelden zich, toen ze de jongvolwassen leeftijd bereikten, tot opvallende persoonlijkheden. Bram liet zich inwijden in de kneepjes van het vak van suikermakelaar, maar niet echt van harte. Veel liever liet hij zich met allerlei takken van sport in, actief, maar vooral als organisator en promotor. Het leverde hem in de loop der jaren de bijnaam 'onze minister van

Moeder C.J.L. Dudok de Wit-Steur met de nog jonge Bram en Kees.

(Collectie M.N.J. van Kralingen)

van sport' op.

Kees zag nog sterker op tegen een loopbaan op kantoor. Nadat hij zijn gymnasiale opleiding had voltooid, wist hij zijn familie te bewegen hem eerst op een studiereis naar Nederlands Oost-Indië te laten gaan. Erg ongevoel was dat niet. Veel financieel goed-gesitueerde families hadden al eeuwen lang de gewoonte om hun zonen tussen de schooljaren en hun arbeidzame levensfase een grote reis te laten maken, die hun kijk op de wereld en ervaring verbreedde.

In 1865 vertrok Kees per zeilschip voor een zeilreis van 96 dagen rond Kaap de Goede Hoop naar Java. Zijn kennismaking met de suikerproductie aldaar duurde zeer kort; de landschappen, natuur en bevolking van Indië boeiden hem veel meer. In dat deel van de wereld begon hij met zijn lange-afstands voettochten, door Celebes en in de lengterichting door Java. Hij ontdekte dat dergelijke inspanningen hem hielpen zijn depressiviteit onderdrukt te houden en dat hij tijdens deze grote voetreizen met opmerkelijk weinig geld voor eten en overnachtingen toe kon. Voor een Europeaan was wat hij deed in die tijd een groot avontuur. Echt grote risico's bleef hij overigens uit de weg; hij ging niet naar Sumatra, dat toen nog niet door de

Nederlanders 'gepacificeerd' was.

Direct aansluitend op zijn verblijf in Nederlands Oost-Indië bereisde Kees ook nog diverse andere Zuidoost- en Oost-Aziatische landen en de Verenigde Staten van Amerika. Na zijn terugkeer naar Slangevecht zouden nog verscheidene andere grotere en kleinere reizen volgen. Sommige daarvan trokken veel aandacht, zoals zijn voettochten naar Parijs en Wenen, drie vervolfbezoeken aan Amerika en enkele van zijn vele omzwervingen door Nederland. Ook in Maarssen en Tienhoven kon men hem veelvuldig tegenkomen.

Van andere reizen van Kees weten we weinig, al komen zo nu en dan toch nog weer interessante gegevens uit de vergetelheid boven. Zo kregen we voor een in 1993 gehouden expositie een bergstok van Kees in leen, welke thans het eigendom is van een in Maarssen woonachtige verre verwante van hem. Op die stok stond tot onze verrassing vrij gedetailleerd de route vermeld van een lange tocht die Kees door Zwitserland maakte.

Zijn soms geheel, soms grotendeels te voet afgelegde reizen bezorgden Kees de bijnaam Kees de Tippelaar.

Anderen volgden Kees na of probeerden zijn wandelprestaties te overtreffen. De 21-22 jaar oude jaar oude Keulse wereldwandelaar Stupp maakte vanuit München in 16 maanden en 5 dagen zelfs een 'tippeling' rond de aarde (brief van Kees aan Dr. C.J.M. Blankenheim, 12 juni 1897).

Maar er was meer waardoor Kees Dudok de Wit in heel Nederland en ook daarbuiten bekend raakte.

PRACTICAL JOKER

Iemand kan in zijn of haar leven een heleboel waardevolle dingen doen, maar als hij of zij een keer in het openbaar de burgemeester flink in zijn hemd heeft gezet, is de kans groot dat die persoon later vooral of uitsluitend in de herinnering voortleeft door die ene gebeurtenis welke mensen bij herhaling aan elkaar blijven doorvertellen.

Zo ongeveer ging het met Kees de Tippelaar. Meer dan door iets anders kent men hem nog als de man van de grappen en de grollen. En inderdaad, hij hield ervan om, zoals we dat nu noemen, practical jokes uit te halen als zich daar een mooie gelegenheid toe

voordeed of hem een amusant idee in de gedachten schoot. Het slachtoffer van zijn streken was soms een vriend, de plaatselijke burgemeester of een legerofficier op oefening, soms een groepje passerende toeristen of een voorbijvarende schipper. Na de schrik van de gefopten en de lach van hen die het zagen gebeuren, zorgde Kees zoveel mogelijk voor een goede afloop, ondersteund door een aangeboden drankje en hapje.

Hoewel journalisten en andere schrijvers gretig waren de grappen van Kees in hun publicaties vast te leggen en de mondelinge overlevering zich ook niet onbetuigd liet, zijn ons niet meer dan ongeveer vijftien van zijn practical jokes bekend.

Dat illustreert dat dit facet van Kees in de herinneringen een naar verhouding overdeden grote plaats toebedeeld gekregen heeft.

OPVALLENDE CORRESPONDENTIE

Kees heeft zelf overigens ook tot het verder cultiveren van die reputatie bijgedragen, want hij deed zich op nog een andere manier als buitenissig kennen, namelijk door zijn correspondentie. Hij had vaak een opvallende woordkeus in zijn brieven en briefkaarten, verluchtte zijn tekst met allerhande rebusjes en hield van grappige adresseringen. Daar kwam nog bij dat Kees de tijd van de introductie van de prentbriefkaart meemaakte. In 1883 werden de eerste ansichtkaarten door een Duitse firma in Nederland geïmporteerd, in 1890 verschenen de eerste geheel in Nederland vervaardigde prentbriefkaarten en in 1898 had Kees er mede de hand in dat de eerste kaarten met foto's uit de Vechtstreek op de markt kwamen. Van het begin af was de prentbriefkaart een geliefd verzamelobject. Kees Dudok de Wit behoorde tot de eersten die een grote prentbriefkaartencollectie opbouwden. Verzamelaars uit binnen- en buitenland stuurden elkaar kaarten toe, in de hoop er van de geadresseerde een terug te krijgen. Zowel in het adres als in de paar regels tekst die Kees op de talloze door hem verzonden kaarten schreef, leefde hij zijn speelse geest uit. Toen de tijd kwam dat hij dingen wel eens anders wilde aanpakken, kwam hij tot het besef dat die mogelijkheid er niet meer was, omdat hij zozeer een verwachtingspatroon had geschapen, zelfs bij zijn vrienden, dat daar niet

meer onder uit te komen viel. Dus ging hij vermoeid voort op de eenmaal door hem ingeslagen weg, tot hij echt niet meer kon.

Veel van die kaarten uit zijn zeer produktieve correspondentiejaren zijn in verzamelingen bewaard gebleven en dragen er zo nog steeds toe bij de reputatie van Kees als grapjas levend te houden.

Hier kwam nog bij dat Kees van nabij en ver weg diverse vreemde poststukken toegezonden kreeg, zoals een beschreven slangenhuid of een schoenzool. Naam en woonplaats van de geadresseerde waren vaak ware puzzels voor de posterijen. Dat alles geraakte eveneens in de publiciteit en ontwikkelde zich tot een kleine rage, die aanhield ook toen voor Kees zelf de lol er eigenlijk al van af was.

VEEL VRIENDEN EN KENNISSEN

Wanneer Kees niet op reis was, schiep hij er behagen in gasten op Slangevecht te ontvangen. Zijn grote gastvrijheid en de gulheid in drankjes en etentjes die hij dan jegens zijn bezoek ten toon spreidde, waren wijd en zijd bekend. Daarin speelden zowel zijn mensenliefde mee als het vermijden van stille tijden, waarin de depressiviteit kon toeslaan.

Het worstelen van Kees met zijn psychische gezondheidsproblemen kwam ook tot uiting in het najagen van vriendschapsbanden met een grote verscheidenheid aan medici. Onder hen waren, naast uiteraard de Breukelse huisartsen, de achtereenvolgende Tienhovense artsen J. Keijzer, C.H. van Herwerden en J.C. Oldenboom, alsmede Dr. N.A. Kortland te Zeist en Dr. C.M. Mol, verbonden aan het ziekenhuis te 's-Gravenhage. Ons boek *Een veelzijdig en buitenissig heer/L.C. Dudok de Wit/Kees de Tippelaar/1843-1913* (1993, Historische Reeks Breukelen, deel 1) vermeldt nog verscheidene andere geneesheren uit Kees' kennissenkring.

De bourgondische wijze waarop Kees thuis gasten ontving stond in scherp contrast met de sobere levensstijl die hij had tijdens zijn lange wandelingen. Een verklaring daarvoor vond ik in reisverhalen van pelgrims die te voet lange bedevaarten hadden gemaakt. De dagelijkse lange voettocht neemt een mens behoorlijk in beslag. Men begint met een drang tot goed eten en op tijd naar bed gaan. Na een aantal dagen tot een week neemt de behoefte aan veel eten echter af. De banden

Oude prentbriefkaart van Breukelen met de Vecht ten noorden van het dorp en het in hout opgetrokken huis Slangevecht.

WEDSTRIJDEN, FEESTEN EN POFFERTJES

Geleidelijk verschoof het accent naar het op grootse schaal vieren van de verjaardag van

In 1905 liet Kees zijn testament opmaken. Daarin bepaalde hij dat na zijn overlijden een L.C. Dudok de Wit's Fonds moest worden opgericht, waaruit blijvend de Breukelse schooljeugd op of omstreeks 3 oktober op poffertjes onthaald kon worden. Die traditie is tot op de dag van vandaag gehandhaafd, al hebben wel giften van anderen moeten meehelpen om de omvang van het Fonds evenredig te laten toenemen met de stijgende poffertjesprijzen en de groeiende bevolking.

Arie Manten,
Oude Aa 37, 3621 LA Breukelen

SWAROVSKI SILVER CRYSTAL

Speciaalzaak luxe geschenken

A. v.d. Bosch-Olijve
Diependaalsedijk 1b
3601 GH MAARSSEN
Tel.: 03465-61632

**RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUELIJK
+VOORDEEL +VAKMANSCHAP
+KWIEKE SERVICE
radio en t.v. speciaalzaak**

elektron

Nassastraat 9-11, 3601 BA Maarssen
Telefoon: 03465-62081

**U GAAT TOCH
OOK LIEVER
NAAR DE
SCHARREL-
SLAGER.**

Als u van vlees houdt en om dieren geeft kunt u
niet om scharrelvlees heen. Dan kiest u natuurlijk
voor een diervriendelijk geproduceerd stukje
scharrelvlees. Eet smakelijk en bewust. Maar let
op: alleen de slager met het
ISC keurmerk garandeert u
echt scharrelvlees!

Slagerij Dorresteyn
Nassastraat 4
Maarssen, tel. 03465-61219

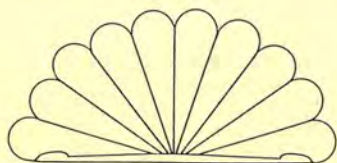
Sinds 1882!

Zet de tijd even stil voor een bezoek aan Café Ome Klaas.

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 03465-61409.